

Grejen med
Humanitär
nedrustning

Grejen med humanitär nedrustning	1
Så förändrar vi spelreglerna	2
Internationell humanitär rätt	3
Så förbjuder vi ett vapen	5
Landminor	6
Klustervapen	7
Arms Trade Treaty	8
Kärnvapen	9
Autonoma vapen	10
Läs mer, Inspiration	12
Om IKFF	13

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Publicerad av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet med stöd från Folke Bernadotteakademien.

Stockholm, Sverige

© Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, 2014

Ansvarig utgivare: Malin Nilsson

Författare: Sepideh Shahrokhi och Sofia Tuvestad

Layout: Pernilla Lundmark

Grejen med humanitär nedrustning

”Regeringar säger att det är osannolikt att kärnvapen kommer att förbjudas. Tro inte på dem. De sa samma sak om att förbjuda landminor.”

JODY WILLIAMS som 1997 fick Nobels fredspris efter att hon lett den internationella kampanjen för ett förbud mot landminor.

Det humanitära nedrustningsperspektivet kritiserar idéer och perspektiv inom säkerhetspolitiken som traditionellt har fokuserat på nationell säkerhet med staten i fokus.

En vanlig uppfattning är att ju fler och mer effektiva vapen staten har desto bättre blir säkerheten. Ett humanitärt nedrustningsperspektiv sätter istället mänsklig säkerhet i fokus och visar på vapnens faktiska negativa effekter på människor och deras liv.

Organisationer som IKFF spelar en central roll i att förändra synen på vapen. Genom att synliggöra det lidande som vapenanvändning orsakar kan vi bidra till att göra vapen illegitima.

Alla vapen utgör ett hot mot människors säkerhet, men vi har hittills kommit en bit på vägen mot total nedrustning genom att förbjuda vissa vapentyper. Nu mobiliserar vi för ett förbud mot kärnvapen och för ett förebyggande förbud mot helt autonoma vapen innan de utvecklas.

Att driva igenom ett förbud mot en viss vapentyp är inte lätt. Men det går och det civila samhället har stor makt vad gäller att sätta press på politiker och diplomater och på så sätt få upp frågan på dagordningen.

Så förändrar vi spelreglerna

"Den allmänna opinionen har blivit så upprörd över denna utstuderade grymbet."

Så sa den svenska nedrustningsdiplomaten Alva Myrdal år 1976 om det då växande motståndet mot napalm. Humanitär nedrustning handlar om att sprida information om hur oskyldiga människor drabbas av särskilt grymma vapen.

Målet är att skapa nya normer och visa att politiska och ekonomiska intressen, som till exempel vapenindustrins vilja att sälja fler vapen, inte får överordnas humanitära värden och internationell humanitär rätt som ska skydda civila i krig.

FN:s medlemsstater kom 1980 överens om ett förbud mot att genom luftburna vapen använda napalm mot civila och mot militära mål bland civilbefolkning. Sedan dess har det internationella samfundet lyckats förbjuda flera vapentyper, så som klustervapen och landminor. Genom strategiskt arbete har människor och organisa-

tioner över hela världen gått samman och format en stark gemensam position. Detta har varit avgörande för att förbud mot olika vapentyper förhandlats fram.

Förbuden mot landminor och klustervapen beskrivs idag som exempel på humanitär nedrustning. Det handlar om att sätta de humanitära konsekvenserna av ett vapen i fokus. På så vis kan det civila samhället tillsammans med progressiva stater skapa det tryck som krävs för att vapen ska förbjudas eller bättre regleras för att minska mänskligt lidande.

För IKFF är ett humanitärt perspektiv på nedrustning en självklar utgångspunkt i vårt arbete för att minska mängden vapen och väpnat våld i världen. Därför deltar vi ofta i olika möten med stater och andra organisationer för att diskutera hur vi ännu starkare kan placera det mänskliga perspektivet i fokus för det internationella spelet om vapen och nedrustning.

INTERNATIONELL HUMANITÄR RÄTT

Den internationella humanitära rätten är de regler som tillämpas när det råder väpnad konflikt. Genom att förbjuda vissa vapensorter utvecklas den humanitära rätten och fler regler skapas som sätter gränser för vad som är tillåtet i krig. Det är genom internationella avtal, så som avtalen som förbjuder klustervapen och landminor, som vi kan reglera eller förbjuda vapen. Dessa avtal kallas ofta konventioner. Den första regleringen av krig på mellanstatlig nivå var Genèvekonventionerna.

Den första Genèvekonventionen skrevs på initiativ av Röda Korsets grundare Henry Dunant 1864. Sedan dess har ytterligare fyra Genèvekonventioner skrivits. Dessa reviderades 1949 och detta betraktas som startdatumet för regelverket. I Genèvekonventionerna finns regler för behandling av sårade och sjuka soldater vid strider i fält, för krig till sjöss, för behandling av krigsfångar och för skydd av civila i krig. Det finns också ett tilläggsprotokoll som bland annat innehåller särskilda regler för skydd av kvinnor, barn, flyktingar och miljön. Allt eftersom att väpnade konflikter inom stater har ökat har det även gjorts tillägg med regler för icke-internationella konflikter och inbördeskrig.

Artikel 36 i 1977 års tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna slår fast att när nya vapen (eller metoder för strid) utvecklas måste stater göra en bedömning för att säkerställa att de inte går emot de regler som den humanitära rätten satt upp.

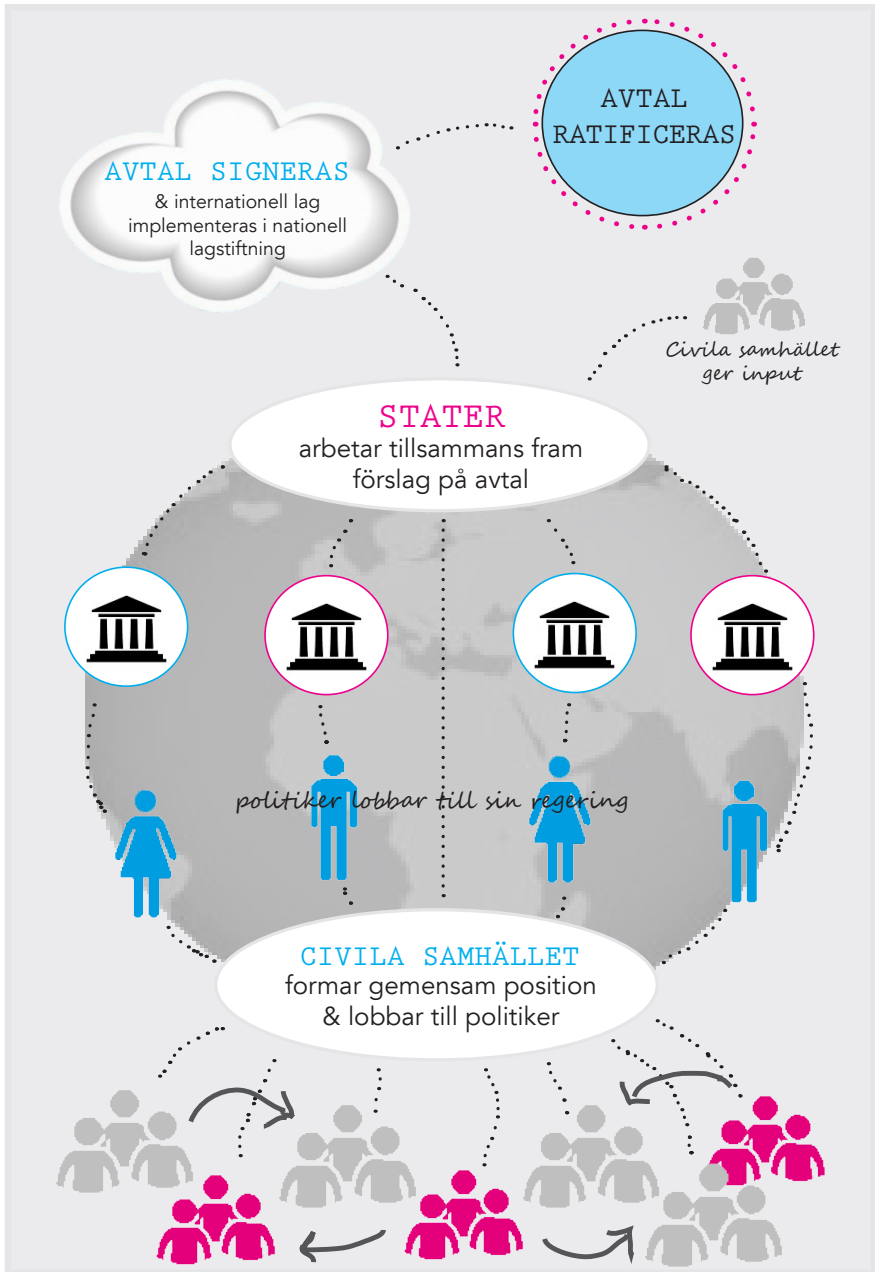

BILD Hanna Wirén

Så förbjuder vi ett vapen

Steg nummer ett är att samla olika organisationer och aktivister, på nationell och internationell nivå, och forma en gemensam position. Det är viktigt att hitta nya partners och mobilisera över hela världen för att få ett brett stöd. Detta innebär att organisationer i flera olika länder och regioner lobbar sina regeringar med ett gemensamt budskap.

Olika typer av organisationer kan bidra med olika expertis och perspektiv kring hur ett visst vapen hotar människors säkerhet. IKFF bidrar med ett genusperspektiv på vapnens konsekvenser och på själva förbudsprocessen.

Det är inte alltid genom FN som förbuden förhandlas fram. Under FN-förhandlingar gäller ofta principen om konsensus vilket gör att ett fåtal länder kan blockera överenskommelser och förstöra för majoritetens vilja. Förhandlingarna för att förbjuda landminor ägde först rum inom FN. Men samtalen misslyckades och Kanada tog då initiativ till fristående

förhandlingar utanför FN. Detta visade sig vara rätt väg att gå. Redan året efter var avtalet på plats med underskrifter från över 120 stater.

Det civila samhället spelar nu en fortsatt viktig roll genom att övervaka hur stater följer avtalet och fortsätta sätta tryck på de som ännu inte skrivit under. Arbetet är således inte slut när ett förbud uppnåtts.

Förbudsavtal har en stark normerande verkan. Med det menas att även de stater som inte är bundna till förbudet måste förhålla sig till det då synen på användandet av vapnen förändras. Till exempel har USA, trots att de inte har skrivit på förbudet mot landminor, inte använt minor sedan 1991, inte exporterat dem sedan 1992 och inte producerat landminor sedan 1997 då förbudsavtalet antogs.

Vapnen blir stigmatiserade och därmed även de som använder och producerar dem. På så vis minskar innehavet och användandet och fler människor och liv skonas.

Landminor

Ottawakonventionen förbjuder så kallade anti-personella minor, vapen som ligger i marken och som exploderar om en människa trampar på det eller kommer i närheten.

Landminor gör inte skillnad på barn och soldater och inte heller på om kriget sedan länge är avslutat. Sådana här vapen ligger ännu kvar i marken i flera länder runt om i världen och utgör ett hot mot människor under lång tid efter att de placerats ut.

International Campaign To Ban Landmines (ICBL), den internationella kampanjen för att förbjuda landminor, lanserades 1992 och år 1997 antogs förbudsavtalet mot landminor. För detta fick kampanjen, tillsammans med dess frontfigur Jody Williams, Nobels fredspris.

Medlemsorganisationerna och aktivister fortsätter att spela en mycket viktig roll i arbetet för att övervaka förbudet och se till att staterna verkligen nedrustar sina landminor.

Konventionen mot landminor förbjuder allt användande, men också tillverkning, lagring och överföring, av sådana vapen och kräver att existerande minor förstörs. Detta har lett till en drastisk minskning i användandet av minor. Idag har 87 av 161 länder som skrivit under förbudet nedrustat mer än 47 miljoner landminor. Det finns dock fortfarande 11 miljoner landminor som fortfarande behöver förstöras.

➤ Klustervapen ➤

Klustervapen är en bombbehållare som kan innehålla uppemot tusen mindre bomber, så kallade substridsdelar. Klusterbomber släpps från flyg och splittras på vägen ned, vilket innebär att de får en väldigt stor träffyta på marken.

Under kampanjen för att förbjuda klustervapen kunde civila samhället hänvisa till siffror som visade att 98 procent av de som hade skadats eller dödats då klustervapen använts i krig var civila, varav 40 procent var barn.

På initiativ av den norska regeringen hölls i februari 2007 en internationell regeringskonferens i Oslo om klustervapen. Då hade den internationella kampanjen mot klustervapen, *Cluster Munition Coalition* (CMC), arbetat för ett förbud sedan 2003. Konferensen i Norge blev startskottet för den så kallade Osloprocessen som ledde fram till ett internationellt totalförbud mot klustervapen.

Vid en officiell ceremoni i Oslo den 3 december 2008 skrev nära hundra länder, däribland Sverige, under konventionen som förbjuder klustervapen.

IKFF arbetade aktivt med politisk påverkan i Sverige för förbudet mot klustervapen tillsammans med andra organisationer från det svenska civilsamhället.

I april 2012 ratificerade Sverige klusterförbudet vilket betyder att Sverige då gick med i avtalet och förband sig till att följa reglerna. Sverige har aldrig använt klustervapen men däremot tillverkat dem. Det finns än idag klustervapen kvar i svenska lager som måste förstöras.

I skrivande stund, år 2014, har 114 stater skrivit under konventionen som förbjuder klustervapen. Av dessa har 86 stater också ratificerat avtalet. Hittills har de stater inom avtalet som haft klusterbomber nedrustat 1.16 miljoner klustervapenkapslar med nära 140 miljoner substridsdelar. Även ett land som Storbritannien, som länge var skeptiska till förbudsavtalet men som i sista stund skrev under det, har nu rustat ned hela sin klusterarsenal som tidigare innehöll över 38 miljoner mindre bomber.

➤ Arms Trade Treaty ➤

Efter sju års förhandlingar röstade FN:s generalförsamling i april 2013 fram det internationella vapenhandelsavtalet *Arms Trade Treaty* (ATT). ATT är det första internationellt bindande avtalet med regler för hur länder får handla med vapen internationellt. Avtalet förbjuder vapenexport om det finns en risk för att vapnen kan användas för allvarliga brott mot internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter. ATT är även det första avtalet som erkänner kopplingen mellan oreglerad vapenhandel och genusrelaterat våld.

IKFF arbetade inför och under förhandlingarna för att ATT skulle innehålla regler för att förhindra just väpnat genusrelaterat våld, så som sexualiserat våld mot kvinnor i konflikter.

IKFF finns i flera länder där den okontrollerade vapenspridningen utgör ett av de största hindren för kvinnors säkerhet och politiska deltagande, till exempel i Nigeria, DR Kongo och Colombia. IKFF gick i täten för arbetet på internationell och nationell nivå för att Arms Trade Treaty skulle erkänna denna koppling och vi lyckades.

Arms Trade Treaty säger att en stat inte får exportera vapen, ammunition eller vapendelar om det finns en risk för att dessa kommer användas för genusbaserat våld som utgör brott mot mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, underminerar fred och säkerhet eller utgör del av transnationell organiserad brottslighet så som trafficking. Dessa bestämmelser är ett framsteg i kampen mot det genusbaserade våldet.

Samtidigt finns flera svagheter i ATT. Till exempel finns det typer av vapen och vapenöverföringar som avtalet inte reglerar. För att säkerställa att ATT inte används för att legitimera sådan handel som inte borde tillåtas kommer det civila samhället att spela en viktig roll.

Precis som för andra avtal inom humanitär nedrustning kommer det civila samhället att övervaka och driva på för att stater implementerar avtalet så effektivt som möjligt samt att fler stater skriver under. Sverige ratificerade ATT under sommaren 2014.

➤ **Kärnvapen** ➤

IKFF har arbetat mot kärnvapen så länge de existerat. Vi var en av många drivande krafter bakom att stoppa Sveriges påbörjade kärnvapenprogram på 50-talet och det är fortfarande en central fråga för oss, både i Sverige och internationellt.

Behovet av kärnvapenedrustning är stort. Idag finns cirka 16,000 kärnvapen i världen och istället för att rusta ned väljer kärnvapenstaterna att förnya sina arseneraler.

Frågan om kärnvapenedrustning har fått ny luft under vingarna på senare år. Detta beror inte minst på att allt fler stater har börjat prata om de oacceptabla humanitära konsekvenser som följer när kärnvapen används.

Genom att fokusera på konsekvenserna ges frågan ett mänskligt ansikte och kraven på nedrustning ökar. Budskapet är att kärnvapen orsakar sådant oacceptabelt lidande när de används och får sådana enorma negativa konsekvenser för klimatet och miljön, att de måste nedrustas.

Detta nya sätt att tala om kärnvapen på internationell nivå kallas för det humanitära initiativet och i skrivande stund har

över 125 stater valt att stödja initiativet vid olika FN-möten.

I oktober 2014 valde även Sverige att stödja initiativet. Två stora möten med regeringar och det civila samhället har hållits om de humanitära konsekvenserna av kärnvapen: ett i Norge 2013 och ett i Mexiko 2014. I december 2014 hålls ett tredje möte i Wien.

IKFF är aktiva i kampanjen ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons). ICAN samlar i idag 370 organisationer i det globala civila samhället och arbetar för att fler stater ska ansluta sig till det humanitära initiativet för kärnvapenedrustning.

Vårt mål är att majoriteten av världens stater går samman och förhandlar fram ett avtal som förbjuder kärnvapen på samma sätt som förbuden mot landminor och klustervapen. Vi är övertygade om att det normativa värdet av ett sådant avtal, på samma sätt som de tidigare nämnda förbuden, skulle påverka kärnvapenstaterna att rusta ned.

➔ Autonoma vapen ➔

Inom en inte alltför avlägsen framtid finns risken att helt autonoma vapen, även kallade ”killer robots”, kommer att utvecklas. Sådana vapen skulle på egen hand kunna välja ut mål och attackera utan någon form av mänsklig inblandning. Dessa robotvapen kan delas in i tre olika kategorier:

»IN THE LOOP« Robotar som kräver beslut och handling från en person för att välja ut och attackera ett mål. Sådana här vapen existerar redan idag.

»ON THE LOOP« Robotar som självständigt kan välja ut mål och attackera, men som står under översikt av en människa som kan kontrollera dess handlingar

»OUT OF THE LOOP« Robotar som helt självständigt väljer ut sina mål och attackerar utan mänsklig inblandning.

Med begreppet ”autonoma vapen” avses främst ”out of the loop”-vapen. Men även ”on the loop”-vapen skulle kunna ses som autonoma om den mänskliga översynen är så begränsad att det inte räcker till för att vapnet ska anses vara under tillräcklig

mänsklig kontroll. Det som vi här kallar autonoma vapen finns ännu inte. Men den tekniska utvecklingen är i rullning och den måste stoppas innan robotar som kan fatta självständiga beslut om att attackera blir verklighet.

IKFF deltar i *Campaign to Stop Killer Robots*, kampanjen mot autonoma vapen, som arbetar för att förbjuda dessa innan de utvecklas och tas i bruk.

Autonoma vapen skulle inte ha inte den mänskliga förmågan att i varje situation göra den bedömning av hot och reaktion som den humanitära rätten kräver. De saknar också helt empati och frågan om ansvarsutkrävande är ett stort problem. Vem ska bära ansvaret för de beslut som roboten tar? Om en maskin dödar ett barn, vems fel är det?

Robotar har inte förmågan att skilja mellan soldater och civila. Den här särskiljningen har redan blivit svårare i och med att dagens konflikter ofta utspelar sig i tätbefolkade områden där civila och soldater är svåra att skilja åt.

Och vad händer om det blir tekniska fel? Alla som har arbetat med en dator vet

att systemfel ibland uppkommer och det kanske inte gör så mycket om man bara måste starta om sin dator. Men om ett automatiskt vapen börjar skjuta okontrollerat på grund av systemfel blir följderna katastrofala. Hur stora risker är acceptabla? Vem skulle stå till svars för sådana systemfel?

Avhumanisering i krig är ett annat stort problem. Om helt autonoma vapen utvecklas kan stater och väpnade grupper föra krig utan att vara närvarande eller känna konsekvenserna av våldet. Vilka följder kan det få?

När den egna risken minimeras blir beslutet att delta i krig eller utföra attentat mycket enklare och kopplat till detta är frågan: Vem kan få makt över robotar som dödar? Om helt autonoma vapen utvecklas finns risken att de sprids så att till exempelvis icke-statliga aktörer kommer att kunna skapa eller köpa robotar som kan döda människor.

Vi måste istället arbeta för att stoppa allt väpnat våld genom att förbjuda fler vapentyper och se till att de rustas ned.

Säs mer

IKFF:s internationella nedrustningsprogram **Reaching Critical Will** listar information om olika avtal och förhandlingar inom humanitär nedrustning.

WWW.REACHINGCRITICALWILL.ORG

Internationella kampanjen för förbudet mot landminor (ICBL)

WWW.ICBL.ORG

Internationella kampanjen mot klustervapen (CMC)

WWW.STOPCLUSTERMUNITIONS.ORG

Den internationella kampanjen för Arms Trade Treaty (Control Arms)

WWW.CONTROLARMS.ORG

Den internationella kampanjen mot kärnvapen (ICAN)

WWW.ICANW.ORG

Den internationella kampanjen mot autonoma vapen (Campaign to Stop Killer Robots)

WWW.STOPKILLERROBOTS.ORG

Inspiration

Daniel Suarez »The Kill Decision Shouldn't Belong to a Robot«

WWW.TED.COM

Jody Williams »A realistic vision for world peace«

WWW.TED.COM

OM IKFF

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) är den svenska sektionen av den internationella fredsorganisationen *Women's International League for Peace and Freedom* (WILPF). IKFF arbetar med freds- och säkerhetspolitik ur ett feministiskt perspektiv. Vi fokuserar på kvinnors deltagande i fredsprocesser och på nedrustning. Vi arbetar på lokal, nationell och internationell nivå.

IKFF var en av de drivande krafterna bakom FN:s säkerhetsråds antagande av resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. IKFF:s påverkansarbete ledde 2013 till att det finns ett kriterium i det internationella vapenhandelsavtalet (ATT) som förbjuder vapenhandel där det finns risk att vapnen kan användas för genusbaserat och sexuellt våld.

IKFF grundades 1915 och finns i 35 länder runt om i världen. Organisationen har rådgivande status vid flera FN-organ. Två av IKFF:s grundare har mottagit Nobels fredspris. Jane Addams, 1931, och Emily Green Balch, 1946.

Stöd vårt arbete genom att bli medlem (180kr/år) och/ eller ge en gåva via bankgiro 5491-7166. Eller gå in på vår hemsida www.ikff.se där du kan bli medlem via autogiro.

INFO@IKFF.SE

08 - 702 98 10

WWW.FACEBOOK.COM/IKFFSWEDEN

@IKFF_SVERIGE

@IKFF_SVERIGE

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Denna skrift har tagits fram med finansiellt stöd av Folke Bernadotteakademien.